תניא בן עזאי אומר על כל משכב שכב חוץ מן הקרקע על כל מושב שב חוץ מן הקורה אמר שמואל [א]שינה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא יציאה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא בר קפרא הוה מזבן מילי בדינרי עד [ב]דכפנת אכול עד דצחית שתי עד דרתחא קדרך שפוך קרנא קריא ברומי בר מזבין תאני דאבוך זבין אמר להו אביי לרבנן כי עייליתו בשבילי דמחוזא למיפק ביה בחקלא לא תחזו לא להך גיסא ולא להך גיסא דלמא יתבי נשי ולאו אורח ארעא לאסתכולי בהו [ג]רב ספרא על לבית הכסא אתא רבי אבא נחר ליה אבבא אמר ליה ליעול מר בתר דנפק אמר ליה עד השתא לא עיילת לשעיר וגמרת לך מילי דשעיר לאו הכי תנן [ד]מדורה היתה שם ובית הכסא של כבוד וזה היה כבודו מצאו נעול בידוע שיש שם אדם מצאו פתוח בידוע שאין שם אדם אלמא לאו אורח ארעא הוא והוא סבר מסוכן הוא [ה]דתניא רבן שמעון בן גמליאל אומר עמוד החוזר מביא את האדם לידי הדרוקן סילון החוזר מביא את האדם לידי ירקון רבי אלעזר על לבית הכסא אתא ההוא [ו]פרסאה[ז] דחקיה קם ר' אלעזר ונפק אתא דרקונא שמטיה לכרכשיה קרי עליה רבי אלעזר [1]ואתן אדם תחתיך °אל תקרי אדם אלא אדום: [2]ואמר להרגך ותחס עליך ואמר ואמרתי מיבעי ליה ותחס וחסתי מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר לו דוד לשאול מן התורה בן הריגה אתה שהרי רודף אתה [ח]והתורה אמרה בא להרגך השכם להרגו אלא צניעות שהיתה בך היא חסה עליך ומאי היא דכתיב [3]ויבא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה ויבא שאול להסך את רגליו תנא גדר לפנים מן גדר ומערה לפנים ממערה להסך אמר ר' אלעזר מלמד שסכך עצמו כסוכה: [4]ויקם דוד ויכרת את כנף המעיל אשר לשאול בלט אמר ר' יוסי בר' חנינא כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם שנאמר [5]והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו: [6]אם ה' הסיתך בי ירח מנחה אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה לדוד מסית קרית לי הרי אני מכשילך בדבר שאפי' תינוקות של בית רבן יודעים אותו דכתיב [7]כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו וגו' מיד [8]ויעמוד שטן על ישראל וכתיב [9]ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל וכיון דמנינהו לא שקל מינייהו כופר דכתיב [10]ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד מאי עת מועד אמר שמואל סבא חתניה דרבי חנינא משמיה דרבי חנינא משעת שחיטת התמיד עד שעת זריקתו רבי יוחנן אמר עד חצות ממש: [11]ויאמר למלאך המשחית בעם רב אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה למלאך טול לי רב שבהם שיש בו ליפרע מהם כמה חובות באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין: [12]ובהשחית ראה ה' וינחם מאי ראה אמר רב ראה יעקב אבינו דכתיב [13]ויאמר יעקב כאשר ראם ושמואל אמר אפרו של יצחק ראה שנאמר [14]אלהים יראה לו השה רבי יצחק נפחא אמר כסף כפורים ראה שנאמר [15]ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל וגו' רבי יוחנן אמר בית המקדש ראה דכתיב [16]בהר ה' יראה פליגי בה ר' יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני חד אמר כסף הכפורים ראה וחד אמר בית המקדש ראה ומסתברא כמאן דאמר בית המקדש ראה שנאמר [16]אשר יאמר היום בהר ה' יראה: לא יכנס אדם להר הבית במקלו וכו': [ט]מאי קפנדריא אמר רבא קפנדריא כשמה ורב חנא בר אדא משמיה דרב סמא בריה דרב מרי אמר כמאן דאמר אינש אדמקיפנא אדרי איעול בהא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [א]הנכנס לבית הכנסת על מנת שלא לעשותו קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא רבי אבהו אמר [ב]אם היה שביל מעיקרו מותר אמר ר' חלבו אמר רב הונא [ג]הנכנס לבית הכנסת להתפלל [א] מותר לעשותו קפנדריא שנאמר [17]ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים וגו': ורקיקה מקל וחומר: אמר רב ביבי אמר ר' יהושע בן לוי [ד]כל הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו רוקק בבת עינו שנאמר [18]והיה עיני ולבי שם כל הימים אמר רבא רקיקה בבית הכנסת שריא מידי דהוה אמנעל מה מנעל בהר הבית אסור בבית הכנסת מותר אף רקיקה בהר הבית הוא דאסור בבית הכנסת שרי אמר ליה רב פפא לרבא ואמרי לה רבינא לרבא ואמרי לה רב אדא בר מתנא לרבא אדיליף ממנעל נילף מקפנדריא אמר ליה תנא יליף ממנעל ואת אמרת מקפנדריא מאי היא דתניא [ה]לא יכנס אדם להר הבית לא במקלו שבידו ולא במנעלו שברגלו [כ]ולא במעות הצרורים לו בסדינו ובפונדתו מופשלת לאחוריו ולא יעשנה קפנדריא ורקיקה מקל וחומר ממנעל ומה מנעל שאין בו דרך בזיון [ל]אמרה תורה [19]של נעליך מעל רגליך רקיקה שהיא דרך בזיון לא כל שכן רבי יוסי בר יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר [20]כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק והלא דברים קל וחומר ומה שק שאינו מאוס לפני בשר ודם כך רקיקה שהיא מאוסה לפני מלך מלכי המלכים לא כל שכן אמר ליה אנא הכי קאמינא נימא הכא לחומרא והכא לחומרא ואימא

על כל מושב שב חוץ מן הקורה. שמא תפול: **כאסטמא לפרזלא.** אצייר"ר בלע"ז. שמועיל לברזל כך מועיל לגוף יציאה להפנות: **אדכפנת אכול.** שאם תשהא תעבור ממך תאות המאכל ואין המאכל מועיל: **עד דרתחא קדרך שפוך.** קודם שתצטנן. משל הוא זה כשאתה צריך לנקביך שפוך ואל תשהא אותם: **קרנא קריא ברומי.** אם תשמע קול קרן ברומי הוא סימן למבקשי תאנים לקנות ולהוליך למקום אחר: **בר מזבין תאני דאבוך זבין.** אם אין אביך בבית הזהר אתה בנו למכור תאניו בעוד שיש תובעים: **בשבילי.** שביל קטן שפונים בו לשדות: **נחר ליה אבבא.** לידע אם יש שם אדם. נחר טושיי"ר בלע"ז: **אמר ליה.** ר' אבא לרב ספרא: **עד כאן לא עיילת לשעיר.** שאינך נוהגין בבית הכסא: **וגמרת לך מילי דשעיר.** שאינך נוהג: **לאו הכי תנן.** במסכת תמיד: **מדורה היתה שם.** בעזרה היסק גדול של אור להתחמם שם הכהנים המסיכים רגליהם בבית הכסא שצריכין טבילה כדתנן במסכת יומא (ד' כח.) כל המיסך [ב] רגליו טעון טבילה: **וביה הכסא של כבוד.** אלמא אין מספרים בבית הכסא ולא אמרת ליעול מר: **והוא סבר.** רב ספרא שמהר לומר ליעול מר סבר מסוכן הוא בעמוד החוזר אם ישוב לאחוריו ויחזור העמוד: **הדרוקן.** כרסו גבה: **דרקונא.** נחש: **שמטיה לכרכשיה.** חלחולת שהרעי יוצא בו שקורין טבחי"א: **ואמר להרגך ותחס עליך.** דוד אמר לשאול כן בצאתו מן המערה שנכנס בה לפנות וכרת דוד את כנף מעילו ואמר להרגך הקב"ה התיר לי להרגך: **התורה אמרה וכו'.** אם במחתרת ימצא הגנב וגו' (שמות כב) וכבר פירשנוהו למעלה במעשה דר' שילא (ד' נח.): **לצניעות שראיתי בך.** שנכנס למערה בשביל הצנע ואף שם נהג צניעות כדמפרש ואזיל: **שסכך.** רגליו בבגדיו כסוכה: **שיש בו ליפרע כמה.** שיש במיתתו כדי לכפר על כמה עונות: **ובהשחית ראה ה' וינחם.** מקרא הוא באותה פרשה בדברי הימים: **כסף כפורים ראה.** שנתן במנין ראשון של ישראל למשכן והוא כפר על מנין זה שהרי לזכרון נתן כדכתיב והיה לבני ישראל לזכרון לכפר[מ] ועכשיו הוצרכו כפרתו: **כשמה.** כמשמעה פירוש שמה: **אדמקיפנא אדרי איעול בהא.** בעוד שאני מקיף כל שורות הבתים הללו אכנס כאן לקצר דרכי: **אדרי.** שורות: **קפנדריא.** טריי"א בלע"ז: **מעיקרא.** קודם שנבנה עליו בית הכנסת: **נילף מקפנדריא.** לאיסורא דתנן במסכת מגילה (ד' כח.) אין עושין בית הכנסת קפנדריא: **סנא יליף.** רקיקה ממנעל: **פונדתו.** אזור חלול שנותנין בו מעות: ואימא

עין משפט נר מצוה

פה א ב [ליתי' ברמב"ם] [טוש"ע או"ח סי' קנא סעי' ה]:
ג מיי' פי"א מהל' תפלה הלכה [ח] י סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' קנא סעיף ה:
פו ד מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה [ב] ז סמג עשין קסד:
פז ה מיי' שם הלכה ב:

◆

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

◆

רבינו חננאל

תניא בן עזאי אומר על כל משכב שכוב חוץ מן הקרקע, על כל מושב שבחוץ שב חוץ מן הקורה. אמר שמואל שינה בעמוד השחר כסמטא לפרולא. תני בר קפרא ארכפנת אכול, ארהצית שתי, אדרתחא קדרך שפוך כול'. דברין פשוטין. רב ספרא עייל לבית הכסא אתא ר' אבא נחר ליה, אמר ליה רב ספרא ליעול מר, אמר ליה עד כאן לא עיילת לשעיר גמרת לך מילי דשעיר. פירוש, עד כאן לא נכנסתה בארץ אדום, שהיא ארצה שעיר שדה אדום, למרחה דרכיהן שמדברין כשהן יושבין שנים שלשה כאחד בבית הכסא, ואינם מתביישין זה מזה, אלא מניחין פתח בית הכסא פתוח, כדי שיכנס כל מי שיבוא, למה לא סגרתה הפתח, אלא ראיתי אני הפתח פתוח נדמה לי שאין שם אדם, לפיכך באתי להכנס, מי לא תנן במסכת תמיד במשנתינו מצאו לבית הכסא בעזרה נעול, בידוע שיש שם אדם, פתוח בידוע שאין שם אדם. ופרקינן רב ספרא הוה סבר ר' אבה מסוכן הוא דדחקי ליה עידנין, כדתניא רב שמעון בן גמליאל אומר עמוד החוזר מביא את האדם לידי הדרוקן, פירוש עמוד החוזר עמוד של צואה שהתחיל להימשך ולצאת חוץ לטבעת ונטרד ולא הפילו לחוץ אלא החזירו ועמד והילך, מביא את האדם לידי חולי הדרקון נימוח הבטן. סילון החוזר קילוח השתנת מי רגלים. פירוש דרקונא נחש. פירוש כרכשא פי הטבעת. ואמר להרגך ותחס עליך. פירוש ואומר להרגך שאתה רודף, והתורה אמרה הבא להרגך השכם להרגו, אילא צניעות שראיתי בך ותחס עליך. להסך את רגליו מלמד שסכך את עצמו מכל צד כסוכה. ומפני שביזה הבגדים דויד וכרת את כנף המעיל אשר לשאול, לפיכך נענש שנאמר ויכסוהו בבגדים ולא ייחם לו. ומפני שאמר אם יי' הסיתך בי ירח מנחה, נענש וניסה, שנאמר ויעמוד שטן ויסת את דוד למנות את ישראל ויתן יי' דבר בישראל מהבוקר ועד עת זריקתו. ור' יוחנן אמר עד חצות ממש. ויאמר למלאך המשחית בעם רב (אתה) [עתה] הרף ידך. טול הרב שבהן, ואיזה הוא, זה אבישי בן צרויה שהיה שקול כרובה שלסנהדרין, וכשהמיתו ראה יי' וינחם. רב אמר יעקוב אבינו ראה. שמואל אמר אפרו של יצחק ראה. מתני' לא יכנס אדם בהר הבית במקלו ובמנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו, ולא יעשנו קפונדריא, ורקיקה מקל וחומר. אמר רבא קפונדריא כשמה, כמאן דאמר אדמקיפנא בהא אידרי איעול בהא, ואיפוק לקבלי. ואם היה שביל מעקרו [מות]ר. והנכנס בכנסת שלא לעשותו קפונדריא ונ[זד]מן לצאת כנגדו, מותר לצאת ואף על פי שנראה כעושה בית הכנסת קפונדריא. וכן הנכנס לכנסת להתפלל מותר לצאת כנגדו ואף על פי שנראה כעושה בית הכנסת קפונדריא. אמר רב ביבי אמר רב אסי כל מי שרק בהר הבית כאלו רק בבבת עין כלפי למעלה, שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימים. רבה אמר רקיקה בכנסת מותר ממנעל, מה נעל בהר הבית אסור בכנסת מותר, אף רקיקה בהר הבית אסור בכנסת מותר. ומקשינן

מסורת הש"ס

א) [עי' בערוך ערך אסטמא ועי' עוד במוסף הערוך ערך סן ר' שפירש השתנה מלשון את שיניהם מלכים ב יח], ב) [בערוך ערך כפן פירש הדברים אלו על דרך מוסר יפה ע"ש], ג) תמיד כח., ד) שם כו., ה) שם ולעיל כה. [בכורות מד:], ו) [עי' תוספות ב"ק לח. ד"ה אלא], ז) [בס"א: רומאי], ח) [לעיל נח. סנהדרין עב.], ט) מגילה כט. ע"ש, י) [תוספתא פ"ו הכ"ב], כ) [עי' תוס' ב"מ כו. ד"ה בהר ותוס' פסחים ז. ד"ה בהר], ל) [עי' תוספות חגיגה ד: ד"ה פי תגולו], מ) [שמות ל],

◆

גליון הש"ס

גמ' אל תקרי אדם. עי' יבמות סא ע"א תוס' ד"ה ואין:

◆

הגהות הגר"א

[א] שם הנכנס לבהכ"נ להתפלל מותר. נ"ב גירסת הרי"ף מלוה וכן הרא"ש במגילה:
[ב] רש"י ד"ה כל המיסך כו' אלמא אין כו'. נ"ב ול"ע למה לא פירש כמ"ש במסכת תמיד למימרא דלא כו':

◆

לעוזי רש"י

אצייר"ר. פלדה. טושיי"ר. להשתעל. טבחיי"א [טבחיא"ה]. פי-הטבעת. טריי"א. קפנדריא, קיצור-דרך.

◆

תורה אור השלם

1. מֵאֲשֶׁר יָקַרְתָּ בְעֵינַי נִכְבַּדְתָּ וַאֲנִי אֲהַבְתִּיךָ וְאֶתֵּן אָדָם תַּחְתֶּיךָ וּלְאֻמִּים תַּחַת נַפְשֶׁךָ: ישעיהו מג ד
2. הִנֵּה הַיּוֹם הַזֶּה רָאוּ עֵינֶיךָ אֵת אֲשֶׁר נְתָנְךָ יְיָ הַיּוֹם בְּיָדִי בַּמְּעָרָה וְאָמַר לַהֲרָגְךָ וַתָּחָס עָלֶיךָ וָאֹמַר לֹא אֶשְׁלַח יָדִי בַּאדֹנִי כִּי מְשִׁיחַ יְיָ הוּא: שמואל א כד י
3. וַיָּבֹא אֶל גִּדְרוֹת הַצֹּאן עַל הַדֶּרֶךְ וְשָׁם מְעָרָה וַיָּבֹא שָׁאוּל לְהָסֵךְ אֶת רַגְלָיו וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו בְּיַרְכְּתֵי הַמְּעָרָה יֹשְׁבִים: שמואל א כד ג
4. וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד אֵלָיו הִנֵּה הַיּוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְיָ אֵלֶיךָ הִנֵּה אָנֹכִי נֹתֵן אֶת אֹיִבְךָ בְּיָדֶךָ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר יִטַב בְּעֵינֶיךָ וַיָּקָם דָּוִד וַיִּכְרֹת אֶת כְּנַף הַמְּעִיל אֲשֶׁר לְשָׁאוּל בַּלָּט: שמואל א כד ד
5. וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְכַסֻּהוּ בַּבְּגָדִים וְלֹא יִחַם לוֹ: מלכים א א א
6. וְעַתָּה יִשְׁמַע נָא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֵת דִּבְרֵי עַבְדּוֹ אִם יְיָ הֱסִיתְךָ בִי יָרַח מִנְחָה וְאִם בְּנֵי הָאָדָם אֲרוּרִים הֵם לִפְנֵי יְיָ כִּי גֵרְשׁוּנִי הַיּוֹם מֵהִסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת יְיָ לֵאמֹר לֵךְ עֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים: שמואל א כו יט
7. כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַייָ בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם: שמות ל יב
8. וַיַּעֲמֹד שָׂטָן עַל יִשְׂרָאֵל וַיָּסֶת אֶת דָּוִיד לִמְנוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל: דברי הימים א כא א
9. וַיֹּסֶף אַף יְיָ לַחֲרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וַיָּסֶת אֶת דָּוִד בָּהֶם לֵאמֹר לֵךְ מְנֵה אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת יְהוּדָה: שמואל ב כד א
10. וַיִּתֵּן יְיָ דֶּבֶר בְּיִשְׂרָאֵל מֵהַבֹּקֶר וְעַד עֵת מוֹעֵד וַיָּמָת מִן הָעָם מִדָּן וְעַד בְּאֵר שֶׁבַע שִׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ: שמואל ב כד טו
11. וַיִּשְׁלַח יָדוֹ הַמַּלְאָךְ יְרוּשָׁלַםִ לְשַׁחֲתָהּ וַיִּנָּחֶם יְיָ אֶל הָרָעָה וַיֹּאמֶר לַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית בָּעָם רַב עַתָּה הֶרֶף יָדֶךָ וּמַלְאַךְ יְיָ הָיָה עִם גֹּרֶן הָאֲרַוְנָה הַיְבֻסִי: שמואל ב כד טז
12. וַיִּשְׁלַח הָאֱלֹהִים מַלְאָךְ לִירוּשָׁלַםִ לְהַשְׁחִיתָהּ וּכְהַשְׁחִית רָאָה יְיָ וַיִּנָּחֶם עַל הָרָעָה וַיֹּאמֶר לַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית רַב עַתָּה הֶרֶף יָדֶךָ וּמַלְאַךְ יְיָ עֹמֵד עִם גֹּרֶן אָרְנָן הַיְבוּסִי: דברי הימים א כא טו
13. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנָיִם: בראשית לב ג
14. וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים יִרְאֶה לּוֹ הַשֶּׂה לְעֹלָה בְּנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: בראשית כב ח
15. וְלָקַחְתָּ אֶת כֶּסֶף הַכִּפֻּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי יְיָ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם: שמות ל טז
16. וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא יְיָ יִרְאֶה אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהַר יְיָ יֵרָאֶה: בראשית כב יד
17. וּבְבוֹא עַם הָאָרֶץ לִפְנֵי יְיָ בַּמּוֹעֲדִים הַבָּא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ שַׁעַר נֶגֶב וְהַבָּא דֶּרֶךְ שַׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר בָּא בוֹ כִּי נִכְחוֹ יֵצֵא: יחזקאל מו ט
18. וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלָיו שָׁמַעְתִּי אֶת תְּפִלָּתְךָ וְאֶת תְּחִנָּתְךָ אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתָּה לְפָנַי הִקְדַּשְׁתִּי אֶת הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִתָה לָשׂוּם שְׁמִי שָׁם עַד עוֹלָם וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים: מלכים א ט ג
19. וַיֹּאמֶר אַל תִּקְרַב הֲלֹם שַׁל נְעָלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אַדְמַת קֹדֶשׁ הוּא: שמות ג ה
20. וַיָּבוֹא עַד לִפְנֵי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ כִּי אֵין לָבוֹא אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ שָׂק: אסתר ד ב